

ДО ІСТОРІЇ ПЕРШИХ БАГАТОТОМНИХ ВИДАНЬ ТВОРІВ ІВАНА ФРАНКА

У статті зосереджено увагу на питанні виникнення задуму першого кількатомника та історії його укладання й видання. Порушується проблема композиційної будови томів малої прози та принципів укладання матеріалу в багатотомних виданнях літературної спадщини І.Франка згідно з принципом творчої волі автора.

Ключові слова: багатотомне видання, композиційна будова, принципи укладання матеріалу, авторський задум, творча воля автора.

Tetyana Golyak. To the history of the first multivolumed editions of Ivan Franko's oeuvre

This article provides some explanatory notes on the conception of the first multivolumed edition of I. Franko's works as well as essential comments upon its editing und publishing.

The author of the article outlines the problem of composition of volumes containing Franko's short stories and also characterises the principles underlying a complex structure of the multivolumed editions of I. Franko's works based upon the principle of the writer's will.

Key words: multivolumed edition, composition, structural principles, auctorial conception, writer's will.

Тексти письменника — це відкрита структура для дослідника й читача. Докладне дослідження тексту та його історії створює умови для розкриття художньо-емоційного потенціалу твору, для розуміння особливостей творчої лабораторії автора і творчого процесу в цілому. Предметом вивчення для текстолога може бути як окремих твір, так і цикл або збірка творів, коли вони становлять єдиний організм і відображають своєрідність творчого мислення автора.

Проаналізуємо перші багатотомні видання Івана Франка. Актуальність такого розгляду незаперечна у зв'язку з підготовкою академічного видання творів письменника. Нерозв'язаним залишається питання композиційної будови томів, оскільки, незважаючи на велику популярність, у “прижиттєвий період” не було укладено жодного багатотомного видання творів, до якого ввійшла б переважна частина його літературного надбання. Хоча з листування І.Франка із друзями та видавцями можна дійти висновку, що такий задум у нього був. Підтверджує це передмова до збірки “Батьківщина та інші оповідання” 1911 р., де письменник назвав конкретні обставини та дату виникнення задуму кількатомника: “Ще на початку 1877 р., працюючи над рядом “Бориславських оповідань” я почув, що думка представити побут бориславських робітників та підприємців у ряді оповідань розширює ся в тім напрямі, щоб у більших або менших оповіданнях змалювати побут Галицької Русі в різних околицях, у різних суспільних верствах та родах занять. Мали се бути “Галицькі образки”, у яких би обік етнографічного та побутового матеріалу виступали також певні психологічні проблеми. Матеріалом до них могли служити поперед усього мої власні спомини та спостереження, а почасти також оповідання інших людей” [10; 484]. Отже, з 1877 р. І.Франко почав розробляти проект видання “галицьких образків”. Записні книжки різних років свідчать про те, що назву “Галицькі образки” мали твори і прозові, і поетичні. Проза згідно із задумом автора мала складати кілька книжок. На сторінках “Записної книжки 1884 — 1885 рр.” зберігся своєрідний план таких “галицьких образків”:

Школа	v “Грицева шкільна наука” v “Малий Мирон” v “Оловець” v “Schцц Schreiben” v “Страшний суд”
Село	v “Лесишина челядь” v “Два товариші” v “Ліси і пасовиська”

	v “Історія січкарні” “Микитичів дуб”
Фабр. і пром.	v “Добрий заробок” v “Сам собі винен” v “Слимак” v “Муляр” “Бориславський почерк”
Експлуатат.	v “Пироги з черниціями” “Празника ради (горе роб[ітників]” “Мокше Шніцкоп”
Молода Русь	“Бурсак” v “Практичний” v “Денис” v “О.Ілія” “Радикал” “Демократ”
Юридика	v “Цигани” v “Хлопська комісія» “Рябина” “Палення упирів” “Годованець”
Навчителі	“Моя стріча з Олексою” v “Записки недужого”
Казки	v “Мавка” v “Поєдинок” “Св.Валентій” “Піскарський кінь” “Наймит”
Жіноче пит.	v “Вільгельм Тель” “Нечисте місце” “Довбанюк” [5; 77 – 78]

Це робочий план, що потребував коректив і до якого автор неодноразово повертався. Усі записи зроблені чорнилом, а правки внесені олівцем. Окремі назви творів позначено олівцем – “v”, це твори, що вже були написані й надруковані в різний час у різних періодичних виданнях, а інші письменник планував написати. Деякі назви замінені іншими, а деякі зовсім закреслені. Так, до першої групи творів спочатку мало входити оповідання “Ліпший ший”, однак пізніше його було замінено на оповідання “Страшний суд”. Крім того, оповідання “Міста п.Гавдентія” було виключене автором зі списку творів групи “Навчителі”. “Св.Валентій” замінило казку “Нечисте місце”, оскільки останнє було перенесено до групи творів, котрі розкривали питання жіночої долі. Пізніше сюди ж було зараховано оповідання “Довбанюк”. Окремі позначки свідчать про сумніви та вагання автора щодо окремих творів. Так, має підкреслення олівцем “Бориславський почерк”; пізніше “Бориславські оповідання” було видано окремо. Позначку “–” має і оповідання “Микитичів дуб” у зв’язку з тим, що було надруковане у другому томі віденського “Слов’янського альманаху” 1880 р., але альманах було конфісковано і стосовно долі оповідання І.Франко мав сумніви. Певні групи творів завершені, а задум групи оповідань про експлуататорів, учителів, жінок не був чітко окреслений – письменник залишив порожні клітинки

для додаткових записів. Окремо занотовано план ще однієї групи оповідань – “Історичні”, куди мали входити твори “Лук’ян Кобилиця”, “Перша місія”. Але ці твори, напевно, вибивались із загальної концепції, тому план було не закінчено (знову ж таки залишено клітинки для записів) і занотовано окремо.

Записна книжка, що містить записи [1884 р., 1885 р.], 1888 р., 1889 р., 1895 р., [1915 р.], теж має плани збірок оповідань:

Дітські	1 “Малий Мирон”
	2 “Гусак”
	3 “Каня”
	4 “Кузня”
Шкільні	1 “Гриць”
	2 “Оловець”
	3 “Schon schreiben”
	4 “Шпрахціка”
	5 “Ліпший ший”
	6 “Кропотиція”
7 “Страшний суд”	
Політичні	1 “Довбанюк”
	2 “Місія”
	3 “Чума” [6; 1]

Як бачимо, задум дещо змінюється: автор розмежовує оповідання про життя сільських дітей та оповідання шкільної тематики, виводить групу творів політичного спрямування.

Записна книжка за 1902 – 1903 рр. теж містить варіант змісту можливих книжок оповідань, занотований на звороті візитівки Philippe J.Gaiger [7]. У плані подано сім збірок. Назва першого оповідання в кожній групі підкреслена. Напевно, воно мало визначити тематику збірки і, можливо, стояти в її назві.

“Без праці” “Мавка” “Поєдинок” “Старі роки” “Свиня” “Згода” “Битіє” “На дні” “Як я там був” “На вершку” “Стріча з Олексою” “До світла!” “Маніпулянтка” “Між добрими людьми” “Тут цвісти мали б рожі” “Рутенці” “Бурсак” “Денис” “Демократ” “Патріот” “Наша публіка” “Бессервіссер” “Под Черемошом” “Терен у нозі” “Юра Шикманюк” “Чудо в голові” “Цигани” “Два товариші” “Довбанюк” “Панщизняний хліб” “Гава” “Гошко Гольд[махер]” “Пироги з черниціями” “Гава і Вовкун” “Празника ради”.

Як бачимо, автор мав намір погрупувати оповідання за тематикою. Кожна збірка мала відтворити загальну концепцію бачення письменником того чи того питання. Проте цей намір у життя втілений так і не був. Побачила світ лише збірка “Галицькі образки” (1885 р.), яку склали оповідання “шкільної” тематики, до її складу ввійшли оповідання “Грицева шкільна наука”, “Малий Мирон”, “Оловець”, “Schon schreiben”. Надалі задум зазнав змін. 1890 р. І.Франко видав свою збірку “В поті чола”, яка вважається однією з найуспішніших. Це підтверджував і сам автор: “Сій збірці пощастило о-стілько, що вона зараз по виданню була дозволена для ввозу і продажі в Росії, що тоді в часи панування надзвичайно острої цензури, особливо супроти українського слова, було рідким, майже одиноком у своїм роді явищем. Значно пізніше, коли перше видання розійшлося, а цензурні тиски в Росії полегшали, ся моя збірка вийшла в Києві новим виданням без моїх поправок у двох томиках, в р. 1903, а також окремо книжкою в російськiм перекладі. Значна часть оповідань із тої збірки була друкована також у різних польських, чеських, мадярських та німецьких періодичних або книжкових виданнях” [9; 484 – 485]. І.Франко назвав її “збірним виданням” [10]. Звичайно, збірка не реалізовувала початкові наміри письменника, проте органічно вписувалась у загальну концепцію: тут подані оповідання, в

яких змальовувалося життя й побут різних суспільних верств. Як зазначав сам автор у передмові до збірки “Добрий заробок та інші оповідання”, на сторінках творів він замислив “дати немов мозаїковою роботою виконаний образ нашої суспільності. Правда, я вибрав там самі “образки з життя робучого люду”, полишивши на боці оповідання про інтелігентів, або, як я тоді укладав собі по соціальному критеріям, групи “вчителів” і “експлуаторів” [10; 401].

Наступні твори І.Франка теж були об’єднані за тематичним принципом, проте автор відійшов від свого початкового задуму, адже видати оповідання інших груп на той час йому так і не вдалося. В основу майже кожної наступної збірки було покладено раніше видані твори з додатком новонаписаних. Прикладом може служити видана 1897 р. збірка польською мовою “*Obrazki galicyjskie*”, до складу якої ввійшло три оповідання зі збірки “В поті чола”, що друкувалися в автоперекладах польською (“Два приятелі”, “Історія моєї січкарні”, “Гава”) та два новонаписаних (“Один день з життя львівських вуличників”, “Панталаха”), що були опубліковані вперше польською мовою й пізніше друкувалися в інших збірках в українських автоперекладах. 1899 р. вийшла збірка “Полуйка і інші бориславські оповідання”, що складалася з трьох творів – “Полуйка”, “Ріпник” і “Вівчар”. Оригінальність цієї книжки полягала в тому, що оповідання “Ріпник” було подано тут у новій редакції порівняно з першодруком у збірці “Борислав”. За основу трьох наступних збірок (“Коли ще звірі говорили” (1899 р.), “Сім казок” (1900 р.) та “Староруські оповідання” (1900 р., друге видання – 1903 р.)] автор не взяв збірку “В поті чола”, кожна з них мала свою тематику: “Коли ще звірі говорили” – збірка для дитячого читання; “Сім казок” – сатира на тогочасну дійсність; “Староруські оповідання” були написані на матеріалі давньої літератури.

Упродовж тривалого часу першим і останнім прижиттєвим кількатомним виданням творів І.Франка вважався тритомник прозових творів письменника (вид-во “Вік”, 1903 – 1905 рр.), одним з укладачів якого був С.Єфремов. Проте бібліографічний довідник М.Мороза не фіксує цей кількатомник у розділі “Видання творів письменника”, а подає його у “Збірках творів” [4]. Це видання було розцінене як окремі збірки творів, оскільки, по суті, було передруком збірки малої прози І.Франка “В поті чола. Образки з життя робучого люду” 1890 р. з додатком оповідань “бориславського циклу”. Від однойменної збірки це видання відрізняється насамперед тим, що з корпусу основного тексту збірки упорядники вилучили “Переднє слово” М.Драгоманова, написане 6 листопада 1890 р. в Софії, уривок з листа І.Франка до М.Драгоманова, датованого 26 квітня 1890 р., що був органічним продовженням передмови, та діалектологічний словник на 376 слів (“Поясненє менше уживаних слів”). Водночас літературознавці зазначають, що це видання здійснене за згодою автора, але без його безпосередньої участі. Про це свідчать листи І.Франка до С.Єфремова. В одному з них І.Франко зазначав: “...не маю ніякого інтересу в тім, щоби повторилося те, що було з “В поті чола”. Книжку надрукували, а мені навіть “узніся” не сказали” [8; 232]. У передмові до збірки “Батьківщина та інші оповідання” 1911 р. автор підтверджує цю думку: “...ся моя збірка (ідеться про збірку “В поті чола”. – Т.Г.) вийшла в Києві новим виданєм без моїх поправок у двох томиках, в р. 1903” [9; 484]. Не брав участі І.Франко і в підготовці до друку третього тому “Бориславські оповідання”: “Ваша звістка про друк моїх бориславських оповідань цікавить мене: що Ви дали до того томика? Чи лише те, що було в збірці “Полуйка”, чи й ще що? Не давайте “*Voа constrictor*”, бо я переробляю його зовсім наново. Коли треба, то дайте “Мільйонера”, що був у “Киевской старине”, а потім у “Зорі” [8; 262]. Упорядники врахували побажання автора й до оповідань “Полуйка”, “Ріпник”, “Вівчар”, що складала збірку “Полуйка і інші бориславські оповідання” 1899 р., було додано оповідання “Навернений грішник” та “Яць Зелепуга” (у журналі “Зоря” та “Киевская старина” оповідання друкувалось під назвою “Мільйонер”). Автор не заперечував проти такого упорядкування: “Щодо видання, то я, розуміється, не маю нічого против Вашого

плану, хоча бажалось би було підлатати трохи “Наверненого грішника” [15; 262]. Проте, як зазначає Б.Якимович [12], “Наверненого грішника” І.Франко так більше й не переробляв.

Отже, фактично, письменник не брав участі ні в підготовці проспекту цього видання, ні в підготовці текстів до видання, хоча й погодився на запропоноване видавництвом втручання в мову творів: “Згоджуюся вповні на все, чого бажаєте, а власне на заступлення незрозумілих Вам галицизмів словами, зрозумілими для української громади”, – писав автор до С.Єфремова 28 жовтня 1901 р. [8; 170].

Водночас задум повного кількатомного видання малої прози І.Франко виношував понад десять років [10]. У процесі роботи початковий задум зазнав змін: “Нове, збірне видання моїх оповідань, яке бажалось би зробити повним, наскільки се можливо, являється в іншій формі та в іншим угрупованні. Кожний томик містить оповідання більше-менше однорідні змістом, давніші поміш з новішими. Вилучено з цього видання оповідання з бориславського життя, що мають вийти накладом Русько-Української видавничої спілки, а також не ходять у сей план більші повісті та драми. Сей тимчасовий план обіймає наразі дванадцять томиків, кожний в об’ємі 8 – 10 арк. друк.” [10; 401]. Проте й цей план був неостаточним. Дещо пізніше до корпусу малої прози автор додав два томи літературознавчих праць. 1903 р. було укладено угоду про видання з одним із видавців і популяризаторів творів І.Франка Антоном Хойнацьким. Згідно з текстом листа письменника до А.Хойнацького від 29 квітня 1903 р., І.Франко передав право на одноразове видання корпусу малої прози з додатком літературознавчих праць на таких умовах: “1.Збірка обійме 10 томів новел а 2 томи інших праць (з історії літератури), кожний том коло 10 аркушів друку. 2. Редакцією і коректою збірки займаюся сам. 3. До кінця цього (1903) року я зобов’язуюся випустити щонайменше 6 томів видання, а решту в 1904 р.” [8; 227].

Управитель Ставропігійської книгарні, а потім і керівник друкарні Ставропігійського інституту А.Хойнацький відігравав у житті І.Франка далеко не епізодичну роль. Він був довголітнім видавцем його творів. 1989 р. Б.Якимович оприлюднив раніше не відомі розписки, листи, що зберігаються у ЦДІА у Львові [13] і прояснюють суть видавничого проекту “Іван Франко – Антін Хойнацький”. За даними цих листів та розписок стає зрозумілим, що І.Франко неодноразово друкував свої твори саме тут. До того ж гроші за те чи те видання не завжди сплачувалися вчасно. Саме А.Хойнацькому доручає видання свого 12-томника, наперед знаючи, що може друкувати навіть у борг. Проте докладно доля цього зібрання літературознавцями досліджена не була.

Отже, кожен том цього видання повинен був мати тематичну цілісність, усі оповідання мали відображати реалії життя різних верств галичан. За основу І.Франко взяв збірку “В поті чола. Образки з життя робучого люду” 1890 р., що містила 20 оповідань: “Лесишина челядь”, “Два приятелі”, “Муляр”, “Малий Мирон”, “Грицева шкільна наука”, “Оловець”, “Schцп Schreiben”, “На дні”, “Сам собі винен”, “Слимак”, “Добрий заробок”, “Хлопська комісія”, “Історія моєї січкарні”, “Цигани”, “Ліси і пасовиська”, “Довбанюк”, “Домашній промисел”, “Маніпулянтка”, “До світла”, “Між добрими людьми”. Збірку “розбив на кілька груп і випускав томик за томиком таким способом, що до оповідань, друківаних уже в збірці “В поті чола” додавав нові або написані ad hoc, або друківані перед тим у різних часописах і не видані окремо” [9; 485]. Ця збірка лягла в основу корпусу оповідань, імовірно, через те, що вона була однією з найуспішніших і найпопулярніших. Незважаючи на те, що письмова угода була укладена 1903 р., робота над підготовкою видання розпочалася за усною домовленістю “в році 1902, після умови з д.А.Хойнацьким” [9; 485].

У передмові до збірки “Батьківщина та інші оповідання” І.Франко зазначив, що “під фірмою А.Хойнацького вийшло чотири томики” [9; 485]:

1. “Добрий заробок та інші оповідання” 1902 р., до складу якої ввійшли: “Передмова”, “Добрий заробок”, “Муляр”, “Сам собі винен”, “Слимак”, “Історія

моєї січкари, “Домашній промисл”, “Довбанюк”, “У кузні”. Ці оповідання входили до збірки “В поті чола”, за винятком оповідання “У кузні”, що було написано спеціально для цієї збірки.

2. “Панталаха та інші оповідання” 1902 р. з “Передмовою” та двома оповіданнями зі збірки “В поті чола”: “Панталаха”, “Хлопська комісія”. Новонаписаним було оповідання “В тюремнім шпиталі”.

3. “Малий Мирон та інші оповідання” 1903 р.: “Передмова”, “Малий Мирон”, “Грицева шкільна наука”, “Оловець”, “Schon Schreiben”, “Отець гуморист”, “Гірчичне зерно”, “Борис Граб”. Оповідання “Борис Граб” – це частина повісті “Не спитавши броду”, оповідання “Отець гуморист”, “Гірчичне зерно” були новонаписаними для збірки.

4. “З бурливих літ” 1903 р.: “Передмова”, “Різуни”, “Гриць і панич”. Обидва твори написані для збірки. Спочатку письменник планував додати сюди ще й оповідання “Герой поневоли”: “В отьому виданні я міркував ізразу подати всі оповідання “З бурливих літ” в однім томі, але, побачивши, що задля об’єму матеріалу се неможливе, ділю їх на два томики; призначене первісно для сього томика оповідання “Герой поневоли” буде поміщено у другім томику” [11; 189]. Однак оповідання “Герой поневоли” вперше було надруковано не у складі збірок, а у ЛНВ 1904 р., кн.1 – 2.

Проте у джерелах різних років І.Франко подав суперечливу інформацію щодо участі А.Хойнацького в реалізації свого задуму. Так, у передмові до збірки “Батьківщина та інші оповідання” говорив про чотири томи, а в листі до С.Єфремова зазначав: “Моє тутешнє видання, розпочате Хойнацьким, зовсім пропало; надруковано досі 5 томиків, але Ставропігія арештувала їх за довги Хойнацького і не пускає їх в продаж” [8; 266]. Б.Якимович доводить, що за сприянням А.Хойнацького вийшло все ж таки п’ять томів малої прози письменника. Суперечності стосувались збірки “Маніпулянтка і інші оповідання” 1904 р. Перше видання цієї збірки вийшло у світ накладом А.Хойнацького, а аналогічне, друге видання, накладом Українсько-руської Видавничої Спілки 1906 р. Ця збірка на від решти не має передмови. До її складу входять три оповідання, передруковані зі збірки “В поті чола” (“Маніпулянтка”, “Лешишина челядь”, “Між добрими людьми”) та драматичного нарису “Чи вдурила?”, написаного спеціально для збірки. На цьому, напевно, через нестачу, видавничий проект “Франко – Хойнацький” перестав існувати, проте І.Франко продовжив видання збірок малої прози в Українсько-руській Видавничій Спілці. Її накладом було видано ще три збірки, що органічно вписуються у структуру 12-томника:

6. “На лоні природи і інші оповідання” 1905 р. “На лоні природи”, “Микитичів дуб”, “Яндруси”, “Дріада”, “Щука”, “Odi profanum vulgus”, “Мавка”, “Під оборогом”, “Мій злочин”, “У столярні”, “Поєдинок”, “Поки рушить поїзд”, “Сойчине крило”. Оповідання “На лоні природи” – розділ повісті “Не спитавши броду”, “Микитичів дуб” – передрук із другого тома “Славянського альманаха”; “Яндруси” – уривок із повісті “Не спитавши броду”; “Під оборогом” написане для збірки; “Мій злочин”, “У столярні”, “Поєдинок”, “Поки рушить поїзд” – перудруки із ЛНВ; “Сойчине крило” – написане для збірки.

7. Друге видання збірки “Маніпулянтка і інші оповідання” 1906 р. “Маніпулянтка”, нариси “Лешишина челядь”, “Між добрими людьми”, драматичний нарис “Чи вдурила?”.

8. “Батьківщина і інші оповідання” 1911 р. “Передмова”, “Батьківщина”, “Вугляр”, “Вільгельм Тель”, “Геній”, “Гершко Гольдмахер”, “Гава і Вовкун” “Пирого з черницями”, “Задля празника”. Жодне з цих оповідань не входило до складу збірки “В поті чола”. Усі були надруковані в різний час у різних періодичних виданнях.

Із цього списку вилучено збірку “Місія. Чума. Казки і сатири”, що 1906 р. вийшла накладом Українсько-руської Видавничої Спілки. У передмові до видання “Батьківщина і інші оповідання” І.Франко про підготовку цієї збірки не дав жодної інформації. Б.Якимович припускає, що тексти творів не продовжували

тему життя галицького населення, тому письменник свідомо не зараховував її до цього корпусу оповідань.

Своєю композицією відрізняється і збірка “Панщизняний хліб і інші оповідання” 1913 р. “Панщизняний хліб”, “Ліси і пасовиська”, “Цигани”, “Історія кожуха” розташовані не за часом написання чи їх першопублікації, а за хронологією історичних відносин, зображених в оповіданнях. Оповідання “Ліси і пасовиська” та “Цигани” входили до збірки “В поті чола”, а “Історія кожуха” — до складу “Сім казок”.

Остання прижиттєва збірка І.Франка “Рутенці. Типи галицьких русинів із 60-х та 70-х рр. мин[улого] в[іку]” 1913 р. складалася з трьох оповідань, написаних і опублікованих 1878 р. польською мовою та перекладених автором українською 1912 р. — “Молода Русь”, “Звичайний чоловік”, “Знеохочений”, “Патріотичні пориви”.

Як бачимо, усі збірки малої прози укладені за тематичним принципом. За винятком п’яти збірок (“Полуйка і інші бориславські оповідання”, “Сім казок”, “Маніпулянтка”, “На лоні природи”, “Місія. Чума. Казки і сатири”) мають передмову, в якій автор подав цінні відомості про зародження задуму тієї чи тієї збірки, її тематичне спрямування, особливості композиції, долю творів тощо.

Сьогодні набуває актуальності питання композиції томів малої прози письменника у складі нового академічного видання. Це питання не нове для практичної текстології, оскільки свого часу були здійснені видання творів у 30 томах (1924 — 1929 рр.), у 20 томах (1950 — 1956 рр.), у 10 томах російською мовою (1956 — 1959 рр.), у 50 томах (1976 — 1986 рр.). У кожному з цих видань питання композиції малої прози вирішувалося по-різному. Під час підготовки до видання 30-томника оповіданням було відведено томи 1 — 9. Питання розташування матеріалу упорядник вирішив по-своєму: І.Лизанівський узяв за основу прижиттєві збірки оповідань письменника, але їх структура була порушена. У кожному томі зібрано твори більш-менш близькі тематично й розташовано в межах тому здебільшого хронологічно, за часом першої публікації. Передмови, що виступають невіддільними складовими частини збірки, винесено в додатки. Ні тематичного, ні хронологічного принципу укладання матеріалу не було дотримано.

У 20-томнику 1950 — 1956 рр. оповіданням відведено томи 1 — 4. Н.Вишневська [3] висловила суттєві зауваження стосовно принципу упорядкування матеріалу, зазначаючи, що у виданні проігноровано авторський тематичний принцип розташування оповідань, зафіксований у прижиттєвих збірках. На цей недолік вказував і П.Волинський [2], наголошуючи, що “упорядковані Франком збірки не мають суворого розмежування як збірки поезій, бо часто твори повторювались, не всі були об’єднані тематичним принципом. Проте, збірки “Борислав” (Львів, 1877), “Полуйка і інші бориславські оповідання” (Львів, 1899), “Малий Мирон і інші оповідання” (Львів, 1907), “Сім казок” (Львів, 1900), “Місія. Чума. Казки й сатири” (Львів, 1906), “Рутенці” (Львів, 1906) становлять чіткі цикли і вміщення в них творів поза цими циклами сприймається як невинуватене порушення волі автора” [2, 4]. У зв’язку з руйнуванням прижиттєвих авторських збірок передмови І.Франка, що пояснювали композицію збірки й були невіддільні від її змісту, втратили свою цінність у корпусах оповідань і вміщені упорядниками у примітках як історико-літературний матеріал, що має наукове значення; але тут вони сприймаються як другорядні довідкові праці.

У 10-томнику російською мовою оповідання вміщені у трьох томах. Упорядники оригінально підійшли до питання композиції. Перший том починається циклом “Бориславські оповідання”, у другому томі подана збірка “В поті чола” 1890 р., до того ж зберігається авторський принцип укладання оповідань, а у третьому — оповідання 1896 — 1905р., вибране зі збірок “Рутенці”, “Сім казок” та “Місія. Чума. Казки і сатири”. Твори розташовано хронологічно. Порушено композицію збірки “З бурливих літ”, тому що до її складу залучено оповідання “Герой поневолі”, яке автор спочатку мав намір додати до складу збірки, але потім відмовився.

Н.Вишневська, досліджуючи питання упорядкування малої прози І.Франка,

пропонувала редколегії 50-томного зібрання творів подати у хронологічному порядку (за часом написання і друку) спочатку чотирнадцять збірок оповідань (разом із передмовами): “Борислав. Картини з життя підгірського народу” (1877), “Рутенці. Типи галицьких русинів із 60-х та 70-х рр. мин[улого] в[іку]” (1877 р. написано оповідання, 1913 видано збірку), “Коли ще звірі говорили” (1899, друге видання — 1903 р.), “Полуйка і інші бориславські оповідання” (1899), “Староруські оповідання” (1900, 2-ге видання — 1903), “Сім казок” (1900), “Добрий заробок і інші оповідання” (1902), “Панталаха і інші оповідання” (1902), “З бурливих літ” (1903), “Малий Мирон і інші оповідання” (1903), “Маніпулянтка і інші оповідання” (1904, друге видання — 1906 р.), “На лоні природи і інші оповідання” (1905), “Місія. Чума. Казки і сатири” (1906), “Батьківщина і інші оповідання” (1911). А потім хронологічно подати оповідання, які автор ніколи не зараховував до складу збірок, та твори, опубліковані посмертно за автографами, додавши до цього окремого розділу й ті оповідання зі збірки “В поті чола”, що не потрапили до наступних видань, — “Два приятелі”, “На дні”, та оповідання, що входили до збірки “Панщизняний хліб”, — “Цигани”, “Ліси і пасовиська”, “Панщизняний хліб” [3].

Такий варіант подачі матеріалу редколегія сприйняла як хибний, адже він не передбачав суворого дотримання хронологічного принципу. Як зазначав М.Бернштейн, під час укладання 50-томника вирішили, “не руйнуючи хронологічної послідовності, зберегти шість збірок оповідань” [1, 16]: “Борислав”, “Коли ще звірі говорили”, “Полуйка та інші бориславські оповідання”, “Староруські оповідання”, “З бурливих літ”, “Рутенці. Типи галицьких русинів із 60-х та 70-х рр. мин[улого] в[іку]”. Таке рішення було обґрунтоване тим, що, на думку редколегії, ці збірки оригінальні, а до складу інших збірок твори почасти переходили з однієї до другої або збірка складалася з раніше написаних і надрукованих творів із додатком новонаписаних. Твори з усіх інших збірок оповідань було надруковано автономно, відповідно до часу їх останньої прижиттєвої публікації.

На нашу думку, у новому багатотомному виданні творів І.Франка прозові збірки слід подавати, дотримуючись принципу останньої творчої волі автора. Слушна позиція Н.Вишневської — збереження чотирнадцяти збірок І.Франка разом із передмовами, бо за своїм складом вони оригінальні, самостійні організми, а сім із них утворюють частини єдиного художнього цілого й можуть бути розглянуті як прижиттєве семитомне видання малої прози письменника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бернштейн М.* Основні текстологічні принципи Зібрання творів Івана Франка у п'ятдесяти томах / *Питання текстології*: Іван Франко. — К., 1983. — С. 3—34.
2. *Волинський П.* Нове видання творів І.Франка [у 20-ти т. К., 1950 -1956] // *Літературна газета*. — 1957. — 25 січня.
3. *Вишневська Н.* Питання упорядкування малої прози І.Франка у багатотомному виданні творів // *Питання текстології: Поезія і проза*. — К., 1980. — С. 135-156.
4. *Іван Франко*: Бібліографія творів (1874 — 1964) / Склад М. О. Мороз. — К., 1966. — 447 с.
5. *Франко І.* Записна книжка 1884 — 1885 рр. // *Відділ рукописів* Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. — Фонд 3. — Од. зб. 194.
6. *Франко І.* Записна книжка 1902, 1903 рр. // *Відділ рукописів* Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. — Фонд 3. — Од. зб. 204.
7. *Франко І.* Записна книжка [1884, 1885], 1888, 1889, 1895, [1915] рр. // *Відділ рукописів* Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. — Фонд 3. — Од. зб. 206.
8. *Франко І.* Збір. тв.: У 50 т. — К., 1986. — 702 с. — Т.50.
9. *Франко І.* Передмова [до збірки “Батьківщина і інші оповідання”. — Київ: Українсько-руська Видавнича Спілька, 1911]. // Збір. тв.: У 50 т. — К., 1983. — С. 484—487. — Т. 38.
10. *Франко І.* Передмова [до збірки “Добрий заробок та інші оповідання”. — Львів, 1902] // Збір.тв.: У 50 т. — К., 1982.— С. 400—402. — Т. 33.
11. *Франко І.* Передмова [до збірки “З бурливих літ”. — Львів, 1903] // Збір. тв.: У 50 т. — К., 1982. — С. 189—196. — Т. 21.
12. *Якимович Б.* Іван Франко — видавець: Книгознавчі та джерелознавчі аспекти. — Львів, 2006. — 691 с., портр., іл.
13. *Якимович Б.* Невідомі автографи Каменяря // *Літературне Прикарпаття* (м.Івано-Франківськ). — 1989. — №4. — Черв. — С. 6.